

Kommunikatív Textil

Strack Orsolya

Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola, Alkalmazott Művészeti
Intézet

Kézműves szak, 3. évfolyam

Témavezető: Baráth Hajnal főiskolai tanár, DLA habil, szakvezető

Munkám két részből áll össze, egy elméleti kutatásból és egy gyakorlati tárgyalásból. Mind a két részben a textil kommunikatív szerepével foglalkozom.

A textil akár, mint funkcióval rendelkező tárgy, akár, mint egyedi műalkotás mondani valót fejezhet ki számunkra. Munkám során arra a kérdésre keresem a választ, hogy mitől lesz egy textil kommunikatív. Milyen eszközökkel éri el, hogy üzenetet közölhessen? Az alkotójának milyen szintű szerepvállalására van szükség ahhoz, hogy a textilen megjelenő jelek olvashatóvá váljanak?

A legegyszerűbb példa a textilek üzenethordozó funkciójára a népviseletben figyelhető meg. Számos motívum és forma jelenít meg adatokat számunkra. Például a fejviselet számos népcsoportnál bír hasonló jelentéssel. A sváb népviseletben is, a fejkendő viselése fejezi ki, hogy viselője már nem hajadonfő, megházasodott. A fiatal asszonyok egy úgynevezett *Sopf* nevű kendőt viselnek, mely hátul van megkötve, az idősebbek, pedig elöl kötik meg és az övéké sötétebb színű. Itt láthatjuk, hogy az üzenetet a forma és a szín hordozza. Egy másik példa a kalocsai népviseletben mutatja, hogy a szín és forma mellett a motívumnak is szerepe van jelként. A női viselet egyik jellemző darabja az elöl felhajtott szoknya. A felhajtott részen egy *muszujposztónak* nevezett textilcsík található. Ez a sáv árulkodik viselője koráról és vagyoni helyzetéről. A fiatal és gazdagabb nőké szélesebb és sűrűbben mintázott, az idősebb és szegényebb rétegből valóké pedig keskenyebb és egyszerűbb megjelenésű. A népviseleteknél tehát az üzenethordozó funkciót négy dolog látja el, a szín, a motívum, a forma és az alapanyag.

A népi kultúrákban van egy további nagyon fontos közös jellemző, mely minden népcsoportnál ugyanúgy megfigyelhető, az üzenet olvasásával kapcsolatos. A viseleti ruhadarabok által hordozott jelentések minden esetben egyértelműek. Az egy közösséghez tartozók mindannyian ugyanazt olvassák, ugyanúgy értelmezik az adott jeleket. A jelek egy közérthető jelrendszer részei.

A 21. században egészen máshogyan működik a kommunikáció a textil és az ember között. Mivel az egyes személyek különböző háttérrel rendelkeznek, egyéni módon értelmezik a jeleket. Mindenki saját kódrendszerrel végzi a kikódolást, nincsen közös jelrendszer.

Nem csak a funkcióval rendelkező tárgyak, hanem az egyedi műalkotások is közvetítenek üzenetet számunkra. Az üzenetet napjainkban is, akár csak régen a népviseleteknél; a szín, motívum, forma és az alapanyag jeleníti meg. Van azonban még egy összetevő, ami a legnagyobb különbséget adja a népi kultúra textiljei és az egyedi műalkotások között. A népviselet darabjai önmaguktól válnak jelentés hordozóvá, maguktól illeszkednek bele egy kódrendszerbe. Az egyedi műalkotásoknál viszont a művész szerepvállalására van szükség. Az alkotó helyezi el az üzenetet a textilen. Ő állítja össze a színt, motívumot, formát, alapanyagot és ő rendezi üzenetét.

A különbség, tehát amire fel szeretném hívni a figyelmet abban áll, hogy valaki önmaga érzelmeit, gondolatait beleépíti-e a munkájába vagy csak elkészít egy textildarabot. Akik a népviselet ruhadarabjait készítik, gyakran nem a saját jeleiket kódolják bele az üzenetbe, hanem a közös kódrendszer elemeit használják fel. Ellenben például Linda Colhs textilművész egy saját jelrendszert hozott létre és az alapján helyezi el mondanivalóját textilképein.

Christian Boltanski ruhadarabokból készült installációi is; nem csupán egy használtruha üzlet pillanatképét ábrázolják; hanem kifejeznek valamit, mondanivalót közölnek, elgondolkodtatnak. A francia koncepció művész ráadásul úgy tudja megfogalmazni üzenetét, hogy azt az emberek hasonlóképpen tudják értelmezni.

Kutatásom eredménye, hogy megfigyelhettem, hogyan alakult át mára a kommunikáció. Valamint, hogy az üzenet fogalmazás alapvető eszközein kívül milyen fontos szerep jut a művész szerepvállalásának. Ha erős üzenetet szeretnék közölni alkotásommal, akkor nekem kell azt elkészítenem, mert a mondanivalóm csak így tud beleágyazódni az adott textilmunkába.

A tervezés során már figyelembe véve a kutatás eredményeit, a magány és az emberi tömeg gondolatával kezdtem el foglalkozni. Megkerestem azt a kompozíciót, ami a leginkább kifejezővé és jelentéshordozóvá tud válni. Egy olyan textilt hozok létre, ami önmagában bármilyen magyarázó szöveg nélkül üzenetet tud átadni.

A végső megjelenési forma kiválasztásakor többféle mondanivaló is felmerült a magány és a tömeg gondolatköre kapcsán. Foglalkoztam, a magányos tömeg és a magányos ember szemben a tömeggel, problémájával.

Végül azt a témát dolgoztam fel, ami a tömeg érzéketlenségéről szól. Az emberi sokaság nem veszi észre, amikor valaki eltűnik, ha észre is veszi, nem törődik vele. Hiába vannak csoportok, tömegek, ha az egyes személyek között nincsen kapcsolat. A legtöbben csak magukkal törődnek. Ezt a probléma kört jelenítem meg, erre szeretném felhívni a figyelmet.

A tömeget a minta látszólagos monoton sorolásával érzékeltetem, az individuumot pedig a részletekben rejlő különbségekkel emelem ki. A különbséget az üzenettel rendelkező illetve nem rendelkező textilek között saját munkámmal is jól tudom példázni. Az emberi alakot jelképező motívum válik kifejezővé az elkészített textilemen. Ellenpéldaként elkészíthetnék egy méterárut ugyan ezzel a motívummal, de anélkül, hogy a szövési technikával ráerősítenék a mondanivalóra. Így a motívum ugyan az mégis elvész az üzenet.

Ezeket megtapasztalva a kivitelezés közben nem a megrajzolt terv pontos követése volt az elsődleges szempontom, hanem az üzenet követése, annak erősítése.

Az alapanyag és a szövési technika kiválasztásakor, arra figyeltem, hogy az összkép emberinek mutassa a motívumomat. Kiemelje azt a síkból, testet adjon neki. Az alakok testéhez *gördes* csomózást használtam, a fejrészhez *szumák* technikát. Az alapot vászonszövással készítettem. A különböző technikák is elősegítették, hogy az alakok kiemelkedjenek a sík látványból. A csomózás technikának sajátja, hogy más-más szögből más színtónust mutat, a látvány mindig más, ettől élővé váltak a megjelenített formáim. A motívum test illetve fej része különböző technikával készült, ezáltal is valósabbnak érezhetőek az alakok.

Alapanyagként len-, gyapjú- és pamutfonalat is használtam. A különböző tulajdonságú fonalak keverésétől vált a motívum változatossá. A színekkel a tömeg egyhangúságát szerettem volna erősíteni, ezért a szürke- és a bézs árnyalatainak kombinációját használtam. Minden egyes alak megszövésénél ugyan azokat a színeket alkalmaztam, de különböző hangsúllyal. Így tudtak a színek ráerősíteni egyszerre a monotonitásra és a különbözőségekre is.

A Kommunikatív Textil című munkám során egy kérdésfeltevésből eljutottam, a művészi munka hátterének megismeréséig. Mitől lesz egy textil kommunikatív?

A válaszra a viseletek és az autonóm textilek megfigyelésével találtam választ. Az alap a szín, motívum, alapanyag, kivitelezés és ezek összhangja. Ahhoz, hogy egy egyedi műalkotás üzenetet közöljön a legfontosabb, hogy a művész nem csak a tervezés-, hanem a kivitelezés folyamatában is szerepet vállaljon. Ez a felismerés lett számomra a legfontosabb a saját terveim kivitelezése során.